

БОГДАН БРУДАР
НЕНАД ПЕРИЋ*
Универзитет Метрополитан
Београд

UDC: 111.852:141.319.8
Прегледни рад
Примљен: 22.04.2021
Одобрен: 16.05.2021
Страна: 119–126
DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.2г.2.02

ТРАНСХУМАНИЗАМ И ЊЕГОВ ОДНОС СА УМЕТНОШЋУ

Сажетак: Рад анализира идеју и дефиницију трансхуманизма, као и његове струје и однос са идејом трансцедентности. Приказује различите врсте уметности и дела која имају везе са трансхуманистичким идејама или их пак најављују. Поред тога, бави се могућности које пред човечанством постоје на основу даљег развоја трансхуманизма у смислу предности и опасности које стоје пред њим. Поентира са идејом да уметност данас поред свих циљева има и тај да укаже на мрачне могућности развоја људског рода и потенцијалне негативне аспекте трансхуманиза разоткрију пре него ли они постану реалност. Обзиром да уметност треба да покрене човека на размишљање пред ауторима који се баве темама које имају везе са трансхуманизмом се намеће одговорност да наведено прикаже и анализира поштујући концепт уметничке слободе и стваралаштва, док је на конзументима уметности да критички анализирају трансхуманистичке идеје и садржаје.

Кључне речи: трансхуманизам, филозофија, уметност, технологија, футуризам

Увод-концепт трансхуманизма

Трансхуманизам је релативно млад термин први пут употребљен средином 20. века (Harrison, & Wolyniak 2015). Настао је као плод темељног сагледавања технолошког напретка људског рода, као и све већег препуштања предностима нових технологија, али и присутности и занемаривању опасних претњи које оне носе. Трансхуманизам би се најлакше могао дефинисати као интелектуални покрет и начин размишљања о будућности који се заснива на идеји да људска врста у свом тренутном облику не представља крај нашег развоја, већ компаративно рану фазу. Под утицајем покретачких дела научне фантастике, трансхуманистичка визија трансформираног будућег човечанства

---

* nenad.peric@metropolitan.ac.rs, 0652699597

привукла је многе присталице, као и противнике са широким спектром перспектива, укључујући филозофију и религију. Међутим, трансхуманистичке идеје се могу лоцирати још од Епа о Гилгамешу преко античког мита о Икару до средњевековног мотива фонтане младости и најбитнијег дела средњевековног мислиоца Ђованија Пика де ла Мирандоле написано 1486 године, О достојанству човека, у којем се дискутује о могућности човека да сам одреди и надвиси вид постојања који му је дат (della Mirandola 1956).

У модерно доба лучоноше трансхуманизма су свакако Бенџамин Френклин са својом идејом криогенизације из средине деветнаестог века (да би могао да види каква је Америка за стотину или више година), као и Фридрих Ниче са својом тезом о натчовеку (крај девет, између којих је настала Дарвинова теорија еволуције, као везивно ткиво ове две идеје, футуристичко-медицинског проила и филозофског (Franklin 1956; Ниче 2011). Ипак, за популаризацију трансхуманизма најзаслужнија је Нова школа, тачније један од њених професора, ФМ-2030 (Fereidoun M. Esfandiary) са својом књигом Да ли си ти трансчовек, која је заснована на идејама италијанског футуризма с почетка 20. века и која говори да ће људи средином 21. века постати бесмртни, тачније победиће старење путем унапређивања људског тела технологијом (ФМ-2030 1989). Још једна личност је изузетно битна за трансхуманизам-британски филозоф Макс Мор, који је 1990. године основао удружење филозофа базирано на футуризму и трансхуманизму (Hughes 2004) и дао најзначајнију дефиницију трансхуманизма: Трансхуманизам је скуп животних филозофија које тражи наставак и убрзање еволуције интелигентног живота изван његовог тренутног људског облика и људских ограничења помоћу науке и технологије, вођене принципима и вредностима који промовишу живот (Мах 1998).

Најзначајнија трансхуманистичка теза је да ће људска бића једног дана бити у стању да се трансформишу у различита бића са способностима које су у таквој мери проширене у односу на тренутно стање да ће заслуживати нови назив: постхуманих бића. Због тога је концепт постхуманизма је јако битан за трансхуманизам. Једно од главних начела трансхуманизма говори да сваке нове технологије отварају нова поља, међу којима доста њих занемарују установљену људску етику и самим тим отварају могућност да ће се људи толико променити да ће постати потпуно друга бића (Nik 2005). Дона Харавеј посебно је утицала на развој идеја о односима између тела, науке, рода и технологије пишући о киборгу као фигури која обележава савремено доба (Nagawa 2007).

Трансхуманизам и трансцеденталност

Трансхуманизам је свакако филозофски покрет. Иако је својим учењем ван духовне вере и спиритуализма, има доста заједничких црта са појмом трансцеденталности. Већина трансхуманиста су атеисти, што имплицира да сматрају како се путем технологије може победити смрт, док код присталица филозофије трансцеденталности, људско биће се састоји из духовног, али и

материјалног ентитета. Материјални ентитет има одређени век трајња, док је духовни вечан.

Можда је контроверзност око трансхуманизма баш то што човек може да постане оно што се вековима сматрало божанством и што је овога пута то реално замисливо јер је технологија у претходних неколико деценија доживела највећи напредак у познатој историји човечанства и питање је којим током ће се тај напредак одвијати. Самим тим трансхуманизам се може гледати и као један од наставака трансцендентности, јер се базира на томе да ли ће човек успети једног дана да победи смрт у буквалном смислу. Међутим, људи који подржавају трансхуманизам обично наводе и негативне ефекте које ова идеја може да носи, посебно експлоатацију и злоупотребу технологије како би се људи лакше манипулисали, са чиме се аутори слажу (и што ће аутори елаборирати даље у раду).

Различите струје трансхуманизма

Као и у свакој филозофској пракси, код трансхуманизма постоје варијације код идеја поклоника ове филозофије, самим тим настају различите струје са својим припадницима где се међусобно разликују идеје, док сам оквир остаје исти. Неке од тих струја су следеће:

- Постполитицизам – идеја да се створи постдемократско друштво базирано на разуму и бесплатној доступности технологија људима. Покушај да се превазиђе политички компас узимајући квалитете и одбацајући негативности наведених страна (Gayozzo 2018).
- Демократски трансхуманизам – политичка идеологија која спаја либералну, социјалну и радикалну демократију са трансхуманизмом (Hughes 2002).
- Екстропианизам – рана школа трансхуманизма која је базирана на проактивном приступу теорији еволуције (More 1990).
- Имортализам – морална идеологија која се заснива на идеји да се бесмртност достиже технолошком унапређивању људи и да је та замисао има апсолутно позитивну конотацију и да треба стремити ка томе, као и да треба да се улаже у развој који би то једног дана омогућио (Hamilton 2012).
- Сингуларитарианизам – идеологија која се залаже за апсолутну примену технолошке сингуларности где време престаје да има улогу и вештачка интелигенција достиже ниво суперинтелигенције (самосвесни суперпроцесор или било која интелигенција која далеко надмашује људску), као и максимално залагање да се то оствари (Kurzweil 2005).
- Постгендиризам (Постполизам) – филозофија трансхуманизма која се базира и залаже за неутралисање полова код људи и технолошки поткованом методом размножавања потпуно вантелесног типа (Dvorsky, & Hughes 2008).
- Либертаријански трансхуманизам – идеологија која спаја филозофију трансхуманизма и либертаријанску политичку идеологију (спајање трансхуманизма и слободног капитализма (Ник, 2005)).

Може се приметити да готово све струје трансхуманизма са собом носе мању или већу контроверзност у смислу моралних и етичких недоумица које се отварају у смислу правца кретања људског рода и човека као бића.

Трансхуманизам у уметности

Појавом трансхуманизма, чак и у његовом најранијем облику, бројни писци почињу да примењују идеје те филозофије у својим књигама. Међутим, већина аутора која се бави анализом или критиком трансхуманизма у пољу уметности грешком увезује многа дела са трансхуманизмом иако она не прате његову основну идеју-унапређење човека и његових физичких и/или интелектуалних способности (па и дуговечности) уз помоћ науке, технологије и медицине. Дакле, стварање киборга који нису базирани на људском организму или даље робота не треба повезивати са трансхуманизмом.

Бројни романи који се баве темама трансхуманизма отварајући дискусију о врлинама и проблемима ове идеје, Међу њима су: Роберт А. Хеинлајн (серијал Лазарус дугачки, 1941–1987), који се бави идејом продужетка живота медицинским захватима у оквиру програма који контролише једна породица и где главни јунак у другом делу серијала има прилике да види своје женске бебе-клонове које су рођене/добијене генетским инжењерингом. Крвава музика (1985) Грега Бера у којој се најављује технологију која данас постоји-а то је имплантирање мини робота у крв (у случају књиге компјутера), који побољшавају способности и лече болести. Данас се, на пример, ова технологија користи на експерименталном нивоу за чишћење кардио-васкуларног система. Зеногенеза (1987–1989) Октавије Батлер која се бави идејама генетских манипулација, бионжењерингом и хибридном облицима живота, од којих су прве две данас веома актуелне, а трећа се налази у раличитим фазама имплементације у одређеним лабораторијама које своје експерименте и открића често држе у тајности. Просјакова триологија (1990–94) Ненси Крес која се исто бави генетским инжењерингом и добијањем „побољшаног“ човека који при томе не захтева сан. На сличном трагу су и књиге Грега Егана Дијаспора (1997) и Ричарда К. Моргана Могућност једног острва (2005).

Филмска уметност је антиципирала многе трансхуманистичке идеје које су потом постале предмет разматрања, етичке дилеме и контроверзе са којима се човечанство сусреће (Ђорђевић, 2016). Међу филмовима који имају елементе или се баве трансхуманизмом издвајају се Ратови звезда Џорџа Лукаса, који је створио најпознатијег киборга-Дарта Вејдера, који заслужује кратку анализу. Наиме, оног тренутка када је млади ђедај ратник Анакин Скајвокер прешао на „тамну страну силе“, он је задобио веће личне моћи. Али, његов морални пад ускоро је испраћен физичким сакаћењем, те након тога и претварањем у човека-машину. Њагова дехуманизација у моралном смислу била је праћена и дехуманизацијом у физичком смислу. Након што је постао киборг и добио ново име Дарт Вејдер, његов пад у зло је настављен све до завршетка саге. Тек у последњем делу (Ратови звезда, епизода VI: Повратак Џедаја, у Дарт Вејдеру побеђује Анакин Скајвокер и реафирмисана морална и људска страна његове личности и он својеручно убија злог императора Палпетина.

Сличности са Дартом Вејдером има Робокап Пола Верховена из 1987. где рањени полицајац из дистопијског Детроита сутрашњице након замене делова тела вештачким механизмима постаје „чистач” овог града оптерећеног криминалом. Филмски Робокап ишао је на руку тадашњим (у то време спорним) идејама о потреби милитаризације регуларне полиције и њеним интензивнијим наоружавањем (у виду борбених возила, дугих цеви и полуаутоматског оружја, итд.). Истовремено, овај филм представља критику индустријализације у САД и замене људи у фабричким халама роботима током седамдесетих година 20. века. Киборг полицајац се у овом филму појављује као немилосрдни, готово фашистички чистач друштва од оних које „снаге хегемоније” доживљавају као некакав социјални талог. Због тога поједини критичари у лику Робокапа препознају афирмацију полицијске државе и испрограмираних полицајца који беспоговорно извршавају наређења естаблишмента. Овај лик полицајца-киборга који роботски прецизно елиминише криминалце појављује се и у филмским наставцима снимљених у првој половини наредне деценије (Ђорђевић 2016).

Посебно злокобно, али и реално делује могућност претварања обичних војника у усавршену машину за убијање без било каквих људских емоција и способности емпатије коју пружа филм Универзални војник Роланда Емериха из 1992 (*Universal Soldier, Roland Emmerih*). Сценариста је вероватно добио идеју на основу два позната (и вероватно већег броја непознатих експеримената): нацистичког третмана током друге половине Другог светског рата одређених СС јединица наркотицима и војске САД у Вијетнамском рату зарад повећања фокуса, добијања војника који мање спава, нема осећај кривице, итд. Следе филмови Гатака Ендруа Никола (*Gattaca, Andrew Niccol*) из 1997, култна триологија Матрикс-*Matrix* (1999-2003)¹, Екс Махина Алекса Гарланда (*Ex Machina, Alex Garland*), и др. Ту су и телевизијске серије: Доктор Ху (1963-)-*Doctor Who*, Звездане стазе (1966-)-*Star Wars*, Борбена звезда Галактика-*Battle Star Galactica* (1978-2009), Црно огледало (*Black Mirror*) из 2011. Трансхуманизам је веома популарна тема у јапанским мангама (стрип) и аниме (цртана серија или филм): Галакси експрес 999 (*Galaxi Express 999*) из 1978, Гандам (*Gandam*) из 1979, Семе јабуке (*Apple Seed*) из 1895, култни Дух у шкољки (*Ghost in the Shell*)² из 1989, Неон Генесис Евангелион (*Neon Genesis Evangelion*) из 1995, итд. Један специфични медијум у индустрији забаве, али у последње време све више уметничког карактера коме није стран појам трансхуманизма су видео, тачније компјутерске игре. Игре које се баве трансхуманизмом су све чешће, у последње време много чешће него филмови, а неке од већ етаблираних су следеће: серијал Халф Лифе (*Half Life*) од 1998 до данас, серијал Метал Гир Солид (*Metal Gear Solid*) од исте године до данас, Сид Мејеров Алфа Кентаури (*Sid Meier's Alpha Centauri*)³ из 1999, серијал Деус Екс (*Deus Ex*) од 2000 до данас, ИБ Онлајн (*EVE Online*) из 2003, серијал Био Шоок (*BioShock*) од 2007 до данас, серијал Крајзис (*Crysis*), од 2007 до 2013 и др.

¹ Настала од трилогије романа за чију популаризацију су заслужна браћа Вачауски (сада су трансексуалне сестре...).

² Са истоименим филмом холивудске продукције из 2017.

³ Као и више видео игара којима је споменута била инспирација за сличан сценарио.

Трансхуманизам се често данас провлачи као идеја у стриповима и компјутерским играма. Сценарији који су присутни у идејама симпатизера, али и противника трансхуманизма, коначно путем нових технологија представљене су на врло уверљив начин. Најпознатији стрипови овог типа су Марвелови (тада под називом Timely Comics) Капетан Америка (Captain America) од 1941 до данас и Челични човек (Iron Man) од 1963 до данас, Ди-сијев (DC Comics) Трансметрополитан (1997), Топшелфови (Top Shelf Productions) Сурогати-The Surrogates (2006).

Када говоримо у трансхуманизму у контексту уметности, не може се заобићи врло аутентични концептуални уметник под називом Стеларк. Он је један од ретких уметника који провлаче идеју трансхуманизма кроз скоро сваки свој рад. Полази од тога да је људско тело застарело и да га треба унапредити и у том контексту сарађује са инжењерима и научницима како би нашли начин на који би унапредили људско тело. Као и већина људи који покушавају да помере границе, сам је себи заморче. Кроз своје перформансе где обично бива накинђурен разним технолошким екстензијама, показује како би то било када би се спојио човек са машином. Најпознатији је по томе што је уградио, тачније одгајио путем култивисања хелија, вештачко уво у својој подлактици (Stelarc 2005). Овде треба споменути и контроверзну француску концептуалну уметницу Орлан која на другачији начин „унапређује“ своје тело. Путем пластичне хирургије она мења свој изглед како би наводно спојила праву слику свог духа и тела у једно. Тај концептуални приступ назвала је „карнална уметност“, што у буквалном преводу значи уметност меса (O’Brayan, 2004).

Уместо закључка: предност или претња трансхуманизма и улога уметности

Многе идеје футуристичара и аутора у области уметности, нарочито у жанру научне фантастике су у своје доба огромној већини савременика изгледале невероватно, а обистиниле су се. Набројаћемо само неке: лет и човек на Месецу, роботи, трансплатација органа, вештачка интелигенција, итд. То ће се десити и у случају многих трансхуманистичких идеја и замисли. Поља које нове технологије отварају, пркосе до сад познатој структури функционисања свакодневног човека. Идеја (на којој се активно ради) да се човеков имуни систем толико унапреди нанотехнологијом да му повећа животни век за педесет или више година, враћање слепом човеку вида или глувом слуха уз помоћу синтетичких очију или бубних опни, замисао да се свест из мозга пребаци на хард диск и друге отварају позитивне могућности, али, истовремено, и могућности злоупотребе. На пример, послодавцима посебно примамљиво може деловати идеја унапређења радних способности запослених – радници киборзи би могли да раде дуже, боље, прецизније уз мањи утрошак времена и енергије. У то смислу неке компаније већ користе егзоскелетна помагала која омогућавају њиховим радницима све споменуто.⁴

---

⁴ Најбољи преглед тренутно пружа сајт <https://exoskeletonreport.com>

Како примећује Дона Харавеј, ствара се контура неке могуће тоталитарне дистопије будућности. Трансхуманистички интонирана реклама упућена запосленима у блиској будућности може гласити слично као у најтамнијим дистопијама: „Постаните киборг о трошку наше компаније” (Nagawa 2007). Као што су роботи све више мењају раднике (тренд траје од самог успостављања роботизоване производње), може се догодити да људи који су добровољно постали киборзи замене класичне раднике. У епохи киборга и трансхуманизма класични биолошки човек постаје превазиђен и „застарео” (Ђорђевић 2016).

Питање је како ће се трансхуманизам као филозофија развијати, имајући у виду да већ сада има неколицину различитих струја које су у основи сличне, али имају доста разлика када је етика у питању. Сигурно је да ће се неке тезе трансхуманизма делом остварити, али уз велику опасност да ће нове технологије и унапређење постојећих више имати функцију профита произвођачима – корпорацијама и што веће контроле људских маса. Оно најбоље ће сигурно припасти богатима, а оно од чега богати и власти имају највише користи лако може бити пласирано осталима као нешто добро, али са скривеном мрачном страном.

Идеална ситуација би била када би се филозофије трансхуманизма и трансцеденталности компензовале и направиле неки баланс. Да узму у обзир све предности које технологија може донети у побољшању људског живота, као и да се осврне на претње које она доноси, тако да се човек не одрекне духовности и своје везе са природом и самим собом.

Поред свих других циљева, уметност данас има и тај да укаже на могуће негативне правце развоја људског рода и исто тако потенцијалне негативне аспекте трансхуманиза разоткрију пре него ли они постану реалност. Пошто уметност треба да покрене човека на размишљање, пред ауторима који се баве темама које имају везе са трансхуманизмом се намеће одговорност да их, поштујући концепт уметничке слободе и стваралаштва, свеобухватно прикажу, док је на конзументима уметности да критички анализирају трансхуманистичке идеје и садржаје.

Литература

1. Harrison, Peter & Wolyniak, Joseph. (2015). “The History of 'Transhumanism'”, *Notes and Queries*. 62 (3): 465-467.
2. Pico della Mirandola, G. (1956). *Oration on the dignity of man*. Chicago: Gateway Editions.
3. Franklin, B., et al. (1956). *Mr. Franklin: a selection from his personal letters*. New Haven: Yale University Press.
4. Ниче, Ф. (2011). *Тако је Говорио Заратустра*. Београд: Дерета.
5. FM-2030. (1989). *Are you Transhuman?*, New York: Warner Books.
6. Hughes, J. (2004). *Citizen Cyborg: Why Democratic Societies Must Respond to the Redesigned Human of the Future*. Westview Press.

7. Max, M. (1998). *The Extropian Principles-A Transhumanist Declaration*, v. 3.0. http://mrob.com/pub/religion/extro_prin.html
8. Nik, B. (2005). History of Transhumanist Thought, *Journal of Evolution and Technology*, 14(1): 1-25.
9. Haraway, Dona. (2007). *When Species Meet*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
10. Gayozzo, P. (2018). *Extrapolitical Theory and Postpoliticism*, Institute for the Develop of Extrapolitical Proposals.
11. Hughes, J. (2002). *Democratic Transhumanism 2.0*, <https://ieet.org/index.php/IEET2/more/1339/>
12. More, M. (1990). Transhumanism: Toward a Futurist Philosophy, *Extropy* 6 (Summer): 6–12.
13. Hamilton, C. (2012). *Chasing Immortality-The Technology of Eternal Life: An interview with Ray Kurzweil*, <https://web.archive.org/web/20120606134650/http://www.enlightennext.org/magazine/j30/kurzweil.asp>
14. Kurzweil, R. (2005). *The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology*, New York: Viking Penguin.
15. Dvorsky, G. & Hughes, J. (2008) *Postgenderism: Beyond the Gender Binary*, Institute for Ethics and Emerging Technologies: 44-57.
16. Huges, J. (2002) *The Politics of Transhumanism*, 2001 Annual Meeting of the Society for Social Studies of Science Cambridge, MA.
17. Ђорђевић, Ђ. (2016) Филмске дистопије и трансхуманизам - киборг - од филмског мита до реалности, *Култура*, бр. 152, стр. 26-42.
18. Stelarc (2005). *The Monograph*, Ed. Marquard Smith. Cambridge, MA: The MIT Press.
19. O’Bryan, J. (2004). *Carnal Art: Orlan’s Refacing*, Minnesota: University of Minnesota Press.

TRANSHUMANISM AND ITS RELATIONSHIP WITH ART

Summary: The paper analyzes the idea and definition of transhumanism, as well as its currents and relationship with the idea of transcendence. It presents different types of art and works that have to do with transhumanist ideas or that precede them. Furthermore, it deals with the possibilities, brought before humanity based on the further development of transhumanism in terms of the advantages and dangers that lie ahead of it. It emphasizes the idea that art today, aside from its main principles, also has to point out the dark possibilities of the development of the human race and reveal the potential negative aspects of transhumanism before they become a reality. Art should inspire thought, so the authors who deal with topics related to transhumanism have the responsibility to present and analyze it while giving respect to the concept of artistic freedom and creativity, while the art consumers are to critically analyze transhumanist ideas and contents.

Keywords: transhumanism, philosophy, art, technology, futurism

Introduction – the concept of transhumanism

Transhumanism is a relatively young term first used in the mid-20th century (Harrison, & Wolyniak, 2015). It originated as a result of a thorough consideration of the technological progress of the human race, as well as a growing indulgence to the advantages of new technologies, but also the presence and neglect of dangerous threats that they carry. Transhumanism could simply be defined as an intellectual movement and a way of thinking about the future based on the idea that the human species in its current form does not represent the end of our evolution, but a comparatively early stage. Influenced by the stimulating

---

* nenad.peric@metropolitan.ac.rs

works of science fiction, the transhumanist vision of a transformed futuristic society has attracted much support, as well as opposition with a broad range of perspectives on the topic, both philosophical and religious. However, transhumanist ideas can be traced back to “The Epic of Gilgamesh” through the ancient myth of Icarus to the medieval motif of the fountain of youth and the most crucial work of the medieval thinker Giovanni Pico De La Mirandola written in 1486, “Oration on the Dignity of Man”, which discusses mankind’s ability to set its limitations and surpasses the form of existence given to it (Della Mirandola, 1956).

In the modern age, the bearers of transhumanism are certainly Benjamin Franklin with his idea of cryogenization, from the mid-nineteenth century, (so that he could see what America would be like in a hundred years or more), and Friedrich Nietzsche with his thesis about the superman (late nineteenth century). In between these two, Darwin's theory of evolution was conceived, as a form of connecting tissue between the futuristic-medical idea and the philosophical one (Franklin, 1956; Nietzsche, 2011). However, the most responsible for the popularization of transhumanism is the New school, or to be specific, one of its professors, FM-2030 (Fereidoun M. Esfandiary) with his book “Are You a Transhuman?”, which is based on the ideas of Italian futurism from the beginning of the 20th century, which claims that people will become immortal by the middle of the 21st century, or more precisely, will overcome ageing by improving the human body with technology (FM-2030, 1989). Another persona is extremely important for transhumanism - the British philosopher Max More, who founded an association of philosophers that deals with futurism and transhumanism in 1990 (Hughes, 2004) and has coined the most crucial definition of transhumanism: Transhumanism is a set of life’s philosophies that seeks to further and accelerate the evolution of intelligent life beyond its currently human form and human limitations through science and technology, guided by principles and values that promote life (Max, 1998).

The most significant transhumanist thesis is that human beings will one day be able to transform into many different beings with abilities so vast, compared to the ones in their current state, that they will earn a new name: posthuman beings. That is why the concept of posthumanism is very important for transhumanism. One of the main principles of transhumanism is that all the new technologies open new fields, many of which neglect established human ethics and thus open the possibility that people will change so much that they will become completely different beings (Nick, 2005). Donna Haraway particularly influenced the development of ideas about the relationship between body, science, gender and technology by referring to the cyborg as a figure that marks the modern age (Haraway, 2007).

Transhumanism and transcendence

Transhumanism is certainly a philosophical movement. Although its teachings go outside religious and spiritual boundaries, it has a lot in common with the concept of transcendence. Most transhumanists are atheists, which implies that they believe that death can be defeated through technology, while the adherents of the philosophy of transcendence believe that the human being consists of a spiritual as well as a material entity. The material entity has a certain age of permanence, while the spiritual is eternal.

Perhaps the main controversy surrounding transhumanism is that man can become what has been considered a deity for centuries and that at this time it is realistically conceivable, since technology has experienced the greatest advancement in the known history of mankind in the past few decades, and it is unfathomable how fast it will continue to progress. Therefore, transhumanism can be seen as one of the continuations of transcendence, because it revolves around humanity one day succeeding in overcoming death in the literal sense. However, people who support transhumanism usually cite the negative effects that this idea can bring as well, especially the exploitation and abuse of technology to make it easier for people to be manipulated, with which the authors agree (and which the authors will elaborate further in the paper).

Different currents of transhumanism

As in any philosophical practice, in transhumanism, ideas among the followers of this philosophy vary, thus different currents arise with their propagators, while the framework itself remains the same. Some of these currents the following:

- Postpoliticism - the idea of creating a post-democratic society based on reason and free access to technology for all. An attempt to overcome the political compass by taking the qualities and rejecting the negativities of both sides (Gayozzo, 2018).
- Democratic transhumanism - a political ideology that combines liberal, social and radical democracy with transhumanism (Hughes, 2002).
- Extropianism - an early school of transhumanism based on a proactive approach to the theory of evolution (More, 1990).
- Immortalism - a moral ideology based on the idea that immortality will be achieved by technologically enhancing humans and that this idea is a positive connotation that should be strived for, as well as invested into so that one day it could become a reality (Hamilton, 2012).
- Singularitarianism - an ideology that advocates the absolute application of technological singularity where time ceases to play a role and artificial intel-

ligence reaches the level of superintelligence (self-conscious super processor, or any intelligence far exceeding human), as well as the maximum commitment to achieving it (Kurzweil, 2005).

- Postgenderism (Postpolism) - a philosophy of transhumanism that is based on advocating for the neutralization of gender in humans and a technological method of human, out-of-body reproduction (Dvorsky, & Hughes, 2008).
- Libertarian transhumanism - an ideology that combines the philosophy of transhumanism and libertarian political ideology (the merger of transhumanism and free capitalism) (Nick, 2005).

It is noticeable that almost all currents of transhumanism spark controversy in the sense of moral and ethical dilemmas on the direction that the human race and man should take as beings.

Transhumanism in art

With the advent of transhumanism, even in its earliest form, numerous writers began to apply the ideas of this philosophy in their books. However, most authors who analyze or critique transhumanism in the field of art mistakenly associate some works with transhumanism, although they do not follow the basic concept - the improvement of man and his physical and/or intellectual abilities (even longevity) through science, technology and medicine. Thus, the creation of cyborgs that are not based on the human body or even further, robots, should not be associated with transhumanism.

Numerous novels deal with the topic of transhumanism, opening a discussion on the virtues and problems of this idea. Among them are Robert A. Heinlein (“Lazarus Long” series, 1941–1987), which deals with the idea of prolonging life through medical procedures within a program controlled by one family and where the main character in the second part of the series has the opportunity to see his female baby clones born/created through genetical engineering; “Bloody Music” (1985) by Greg Bear, which predicted the technology that exists today - and that is the implantation of mini-robots in the blood (in the case of a computer book), which improve human abilities and cure diseases. Today, for example, this technology is used on an experimental level to cleanse the cardiovascular system; “Xenogenesis” (1987–1989) by Octavia Butler, that deals with the ideas of genetic manipulation, bioengineering and hybrid life forms, the first two of which are very relevant today, and the third is in various stages of implementation in certain laboratories that mostly keep their experiments and discoveries secret; “Beggar's Trilogy” (1990-94) by Nancy Kress, which also deals with genetic engineering and creating an "improved" man that does not require sleep; The books by Greg Egan *Diaspora* (1997) and the book “The Possibility of an Island” (2005) by Richard K. Morgan deal with similar topics.

Film art anticipated many transhumanist ideas which later became the subject of consideration, ethical dilemmas and controversies that humanity encounters (Đorđević 2016). Among the films that have elements of, or deal with transhumanism, "Star Wars" by George Lucas stands out, with the most famous cyborg - Darth Vader, and it deserves a brief analysis. Namely, the moment the young Jedi warrior Anakin Skywalker fell to the "dark side of the force", he gained greater power. But his moral decline was soon accompanied by physical mutilation, and after that by turning into a man-machine. His dehumanization in the moral sense was accompanied by dehumanization in the physical sense. After he became a cyborg and was given the new name Darth Vader, his descent into evil continued until the end of the saga. Only in the last part ("Star Wars, Episode VI: The Return of the Jedi"), Anakin Skywalker and the reaffirmed moral and human side of his personality win over Darth Vader inside of him, and he kills the evil Emperor Palpatine with his own hands.

Paul Verhoeven's 1987 "RoboCop" has some similarities with Darth Vader, where a wounded policeman from a dystopian futuristic Detroit becomes the "cleaner" of this crime-ridden city, after replacing body parts with artificial mechanisms. The film "RoboCop" went hand in hand with the (at that time controversial) ideas about the need to militarize the regular police and its more intensive armament (in the form of combat vehicles, long barrels and semi-automatic weapons, etc.). At the same time, this film is a critique of industrialization in the United States and the replacement of people in factory halls by robots during the 1970s. In this film, the cyborg policeman appears as a ruthless, almost fascist purifier of society from those who perceive the "forces of hegemony" as a kind of social sediment. That is why some critics recognize the affirmation of the police state and programmed police officers who unquestioningly carry out the orders of the establishment in the character of "RoboCop". This police cyborg character who robotically precisely eliminates criminals also appears in film sequels shot in the first half of the next decade (Đorđević 2016).

Particularly sinister, but also realistic is the possibility of turning ordinary soldiers into perfect killing machines without any human emotions and the ability of empathy, as is shown in the film "Universal Soldier" by Roland Emmerich from 1992. The screenwriter probably got inspired by two well-known (and probably many unknown experiments): Nazi treatment of certain SS units with narcotics, during the second half of World War II and the US military drugging of soldiers in the Vietnam War to increase focus, get soldiers to sleep less, erase guilt, etc. Followed by the films of Gattaca Andrew Niccol from 1997, the cult trilogy „Matrix" (1999-2003), "Ex Machina" by Alex Garland, and others. There are also television series: "Doctor Who" (1963 -), "Star Trek" (1966 -), "Star Wars", "Battle Star Galactica" (1978-2009), "Black Mirror" from 2011 and many others. Transhumanism is a very popular theme in Japanese manga (comics) and anime (cartoon series or movies): "Galaxy Express 999" from 1978, "Gandam" from 1979, "Apple Seed" from 1895, the cult movie "Ghost in the

Shell” from 1989, “Neon Genesis Evangelion” from 1995, etc. One specific medium in the entertainment industry, that has lately been taking up an ever-increasing artistic character to which the concept of transhumanism is not foreign, are video, more precisely computer games. Games that deal with transhumanism are becoming more common, and lately, much more common than movies and some of the already established ones are the following: the “Half-Life” series from 1998 to the present, the “Metal Gear Solid” series from the same year up until today, Sid Meier’s “Alpha Centauri” from 1999, “Deus Ex” from 2000 to the present, “EVE Online” from 2003, “BioShock” from 2007 to the present, “Crysis series” from 2007 to 2013, etc.

Transhumanism is today often seen as a motif in comics and computer games. The scenarios that are present in the ideas of sympathizers, but also opponents of transhumanism, are finally presented in a very convincing way through new technologies. The most famous comics of this type are Marvel’s (back then under the name Timely Comics) “Captain America” from 1941 to the present day and “Iron Man” from 1963 to the present day, DC Comics’ “Transmetropolitan” (1997), “The Surrogates” by Top Shelf Productions (2006) etc.

When we speak about transhumanism in the context of art, a very authentic conceptual artist Stelarc cannot go unmentioned. He is one of the few artists who incorporate the idea of transhumanism into almost all of their pieces. He claims that the human body is outdated and needs to be improved, and in that context, he cooperates with engineers and scientists to find ways to improve the human body. Like most people who try to push the boundaries, he is his own guinea pig. Through his performances, where he is usually adorned with various mechanical extensions, he shows what it would be like if a man connected to a machine. He is best known for creating an artificial ear from cultivated cells, and implanting it into his forearm (Stelarc 2005). The controversial French conceptual artist Orlan, who “improves” her body in a different way, should also be mentioned here. Through plastic surgery, she changes her appearance to supposedly merge the true image of her spirit and body into one. She called this conceptual approach “carnal art”, which literally translates as “the art of meat” (O’Brayan 2004).

Instead of a conclusion: the advantage or threat of transhumanism and the role of art

Many ideas of futurists and authors in the field of art, especially in the genre of science fiction, seemed impossible to the vast majority of contemporary artists and audiences in their time, but they came true. To name only a few: flight, a man on the moon, robots, organ transplantation, artificial intelligence, etc. This will happen in the case of many other transhumanist ideas and concepts. The fields that new technologies are opening up, defy the currently known

structure of the life of an everyday man. The idea (which is being actively worked on) to improve the human immune system so much with nanotechnology that it would increase its life expectancy by fifty years or more, restoring sight or hearing to the blind with the help of synthetic eyes or eardrums, the idea to transfer consciousness from the brain to a hard disk and others, open up positive possibilities, but, at the same time, possibilities of abuse. For example, employers may find the idea of improving the working abilities of employees particularly appealing - cyborg workers could work longer, better, more precisely in less time and with less energy required. In that sense, some companies are already using exoskeletal aids that enable their workers to do all of the above.

As Donna Haraway notes, a contour of a possible totalitarian dystopia of the future is currently in creation. A transhumanistically intoned advertisement addressed to employees in the near future may sound like something from the darkest dystopia: “Become a cyborg at the expense of our company” (Haraway 2007). As robots replace workers more and more (the trend has been going on since the very establishment of robotic production), people who would voluntarily become cyborgs could replace classic workers. In the era of cyborgs and transhumanism, classical biological man becomes obsolete and “outdated” (Đorđević 2016).

The question is how transhumanism as a philosophy will develop, bearing in mind that it already has several different currents that are similar, but have a lot of differences when it comes to ethics. Some theses of transhumanism will certainly be partially realized, but with the great danger that the improvement of existing technologies and the development of the new technologies only function will be bringing profit to their producers – the corporations, and establishing greater control over the human masses. The most advanced will surely belong to the rich, and what the rich and the authorities benefit from the most can easily be marketed to the rest as something positive, but with a hidden dark motive.

The ideal situation would be if the philosophies of transhumanism and transcendence compensated one another and a balance was struck, taking into account all the advantages that technology could bring to the improvement of human life, as well as to address the threats that it would bring, so that man would not give up on spirituality and his connection with nature and himself.

In addition to all other goals, art today has to point out the possible negative directions that human development could take and also reveal the potential negative aspects of transhumanism before they become a reality. Since art should inspire thought in society, authors dealing with topics related to transhumanism have a responsibility to present them comprehensively, respecting the concept of artistic freedom and creativity, while it is up to art consumers to critically analyze transhumanist ideas and contents.

References

1. Harrison, Peter & Wolyniak, Joseph. (2015). "The History of 'Transhumanism'", *Notes and Queries*. 62 (3): 465-467.
2. Pico della Mirandola, G. (1956). *Oration on the dignity of man*. Chicago: Gateway Editions.
3. Franklin, B., et al. (1956). *Mr. Franklin: a selection from his personal letters*. New Haven: Yale University Press.
4. Ниче, Ф. (2011). *Тако је Говорио Заратустра*. Београд: Дерета.
5. FM-2030. (1989). *Are you Transhuman?*, New York: Warner Books.
6. Hughes, J. (2004). *Citizen Cyborg: Why Democratic Societies Must Respond to the Redesigned Human of the Future*. Westview Press.
7. Max, M. (1998). *The Extropian Principles-A Transhumanist Declaration*, v. 3.0. http://mrob.com/pub/religion/extro_prin.html
8. Nik, B. (2005). History of Transhumanist Thought, *Journal of Evolution and Technology*, 14(1): 1-25.
9. Haraway, Dona. (2007). *When Species Meet*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
10. Gayozzo, P. (2018). *Extrapolitical Theory and Postpoliticisim*, Institute for the Develop of Extrapolitical Proposals.
11. Hughes, J. (2002). *Democratic Transhumanism 2.0*, <https://ieet.org/index.php/IEET2/more/1339/>
12. More, M. (1990). Transhumanism: Toward a Futurist Philosophy, *Extropy* 6 (Summer): 6–12.
13. Hamilton, C. (2012). *Chasing Immortality-The Technology of Eternal Life: An interview with Ray Kurzweil*, <https://web.archive.org/web/20120606134650/http://www.enlightennext.org/magazine/j30/kurzweil.asp>
14. Kurzweil, R. (2005). *The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology*, New York: Viking Penguin.
15. Dvorsky, G. & Hughes, J. (2008) *Postgenderism: Beyond the Gender Binary*, Institute for Ethics and Emerging Technologies: 44-57.
16. Huges, J. (2002) *The Politics of Transhumanism*, 2001 Annual Meeting of the Society for Social Studies of Science Cambridge, MA.
17. Ђорђевић, Ђ. (2016) Филмске дистопије и трансхуманизам - киборг - од филмског мита до реалности, *Култура*, бр. 152, стр. 26-42.
18. Stelarc (2005). *The Monograph*, Ed. Marquard Smith. Cambridge, MA: The MIT Press.
19. O'Bryan, J. (2004). *Carnal Art: Orlan's Refacing*, Minnesota: University of Minnesota Press.